

ĐẠI HỌC ĐÀ NẴNG TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

Trương Văn Cảnh (Chủ biên)
Nguyễn Thị Hồng, Nguyễn Phú Thắng, Nguyễn Đặng Thảo Nguyên,
Nguyễn Thị Kim Thoa, Đoàn Thị Thông

GIÁO TRÌNH

ĐỊA LÝ

KINH TẾ - XÃ HỘI

ĐẠI CƯƠNG 1

NHÀ XUẤT BẢN
ĐẠI HỌC QUỐC GIA THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

ĐẠI HỌC ĐÀ NẴNG
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

Trương Văn Cảnh (chủ biên)
Nguyễn Thị Hồng, Nguyễn Phú Thắng,
Nguyễn Đặng Thảo Nguyên, Nguyễn Thị Kim Thoa,
Đoàn Thị Thông

GIÁO TRÌNH
ĐỊA LÝ KINH TẾ - XÃ HỘI
ĐẠI CƯƠNG 1

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC QUỐC GIA THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

NĂM 2025

MỤC LỤC

LỜI NÓI ĐẦU	1
CHƯƠNG 1. NHẬP MÔN ĐỊA LÝ KINH TẾ - XÃ HỘI.....	5
1.1. Khái quát sự ra đời và phát triển của khoa học Địa lý.....	5
1.2. Vị trí và đối tượng nghiên cứu của Địa lý kinh tế - xã hội	11
1.3. Nhiệm vụ và các mối quan tâm trong nghiên cứu Địa lý kinh tế - xã hội	13
1.4. Phương pháp nghiên cứu Địa lý kinh tế - xã hội	22
ÔN TẬP.....	40
CHƯƠNG 2. ĐỊA LÝ DÂN CƯ.....	41
2.1. Quy mô dân số	41
2.2. Gia tăng dân số tự nhiên	48
2.3. Cơ cấu dân số	82
2.4. Phân bố dân cư.....	100
ÔN TẬP.....	114
CHƯƠNG 3. DI CƯ.....	119
3.1. Khái niệm và các loại hình di cư trên thế giới	119
3.2. Lý thuyết về di cư và các nhân tố ảnh hưởng đến sự di cư .	127
3.3. Các luồng di cư trên thế giới và các khu vực.....	141

3.4. Đặc trưng của người di cư và những thách thức đặt ra đối với người di cư	155
3.5. Ảnh hưởng của di cư đến sự phát triển kinh tế - xã hội.....	158
ÔN TẬP	164

CHƯƠNG 4. QUẦN CƯ VÀ ĐÔ THỊ HÓA.....167

4.1. Các loại hình quần cư trên thế giới.....	167
4.2. Lịch sử hình thành và phát triển của đô thị.....	184
4.3. Sự phân bố không gian đô thị trên thế giới.....	191
4.4. Đặc điểm đô thị hóa.....	206
4.5. Các nhân tố tác động đến quá trình đô thị hóa.....	233
4.6. Tác động của đô thị hóa đến sự phát triển kinh tế - xã hội và môi trường.....	240
ÔN TẬP	246

CHƯƠNG 5. MÔI TRƯỜNG, TÀI NGUYÊN THIÊN NHIÊN VÀ PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG.....249

5.1. Môi trường	249
5.2. Tài nguyên thiên nhiên	269
5.3. Phát triển bền vững	309
5.4. Tăng trưởng xanh.....	330
ÔN TẬP	340

TÀI LIỆU THAM KHẢO.....343

LỜI NÓI ĐẦU

Địa lý là một ngành khoa học lâu đời, nghiên cứu về sự phân bố và sự khác biệt không gian của các hiện tượng tự nhiên và con người trên bề mặt Trái Đất. Đồng thời, ngành cũng xem xét mối quan hệ qua lại giữa các hiện tượng đó với nhau và với môi trường xung quanh. Thuật ngữ Địa lý (Geography) do nhà bác học Hy Lạp cổ đại Eratosthenes đặt ra, bắt nguồn từ hai từ Hy Lạp: *Geo* nghĩa là “Trái Đất” và *graph* nghĩa là “ghi chép”. Các nhà địa lý nói chung và các nhà nghiên cứu địa lý kinh tế - xã hội nói riêng luôn đặt ra những câu hỏi cốt lõi như: “*Cái gì?*”, “*Ở đâu?*” và “*Tại sao nó lại ở đó?*”. Nói cách khác, con người và các hoạt động kinh tế - xã hội của họ được phân bố như thế nào trên bề mặt Trái Đất? Vì sao chúng lại tập trung ở những địa điểm nhất định? Nghiên cứu Địa lý kinh tế - xã hội giúp chúng ta hiểu cách con người tổ chức không gian sống của mình, cũng như cách con người và không gian cùng biến đổi theo thời gian. Từ việc xây dựng nhà cửa, thiết lập hệ thống kinh tế - chính trị, đến phát triển văn hóa, tương tác xã hội và tác động lên môi trường, con người luôn định hình không gian sống theo những cách rất đa dạng.

Địa lý kinh tế - xã hội đại cương 1 là giáo trình cốt lõi trong chương trình đào tạo các ngành Sư phạm Địa lý, Sư phạm Lịch sử - Địa lý và Địa lý học tại các trường đại học trên cả nước. Giáo trình này đóng vai trò cung cấp kiến thức nền tảng và phổ quát cho sinh viên, phục vụ cho việc học tập, nghiên cứu chuyên sâu ở các học phần tiếp theo.

Nội dung giáo trình tập trung chủ yếu vào khía cạnh không gian của các vấn đề xã hội và dân cư với trọng tâm là các lĩnh vực quan trọng như địa lý dân cư, di cư, quần cư và đô thị hóa. Bên cạnh đó, giáo trình cũng đề cập đến các vấn đề về môi trường, tài nguyên

thiên nhiên và môi quan hệ của chúng với phát triển bền vững và tăng trưởng xanh.

Cấu trúc giáo trình gồm 5 chương:

Chương 1: Nhập môn Địa lý kinh tế - xã hội

Chương 2: Địa lý dân cư

Chương 3: Di cư

Chương 4: Quần cư và đô thị hóa

Chương 5: Môi trường, tài nguyên thiên nhiên và phát triển bền vững

Mỗi chương được trình bày theo cấu trúc rõ ràng: phần giới thiệu chương khái quát các nội dung trọng tâm; phần nội dung triển khai các vấn đề lý thuyết và thực tiễn dưới góc nhìn địa lý mang tính cập nhật và hiện đại; phần ôn tập cuối chương bao gồm câu hỏi và bài tập thực hành giúp người học củng cố kiến thức và rèn luyện kỹ năng.

So với các tài liệu trước đây, giáo trình này được cập nhật theo hướng hiện đại, dựa trên những nghiên cứu và số liệu mới nhất về Địa lý kinh tế - xã hội trong nước và trên thế giới. Hệ thống lược đồ, biểu đồ, sơ đồ, bảng số liệu, hình ảnh minh họa phong phú, trực quan được biên soạn công phu, chủ yếu dựa trên dữ liệu từ các tổ chức quốc tế uy tín. Giáo trình không chỉ chú trọng đến kiến thức lý thuyết mà còn gắn kết với thực tiễn, đưa ra những phân tích sâu sắc về các vấn đề đương đại trong địa lý kinh tế - xã hội, giúp sinh viên dễ dàng liên hệ với thực tế tại Việt Nam và địa phương.

Để khai thác hiệu quả giáo trình, sinh viên nên: xem trước mục lục để nắm bắt tổng thể nội dung; đọc kỹ phần giới thiệu của từng chương để nắm vững nội dung trọng tâm; tiếp cận nội dung

theo trình tự logic: từ lý thuyết đến thực tiễn; làm các câu hỏi và bài tập ở cuối chương để ôn luyện và vận dụng; tận dụng danh mục tài liệu tham khảo để mở rộng kiến thức và cập nhật thông tin mới.

Tập thể tác giả biên soạn giáo trình gồm:

Chương 1: TS. Trương Văn Cảnh;

Chương 2: TS. Trương Văn Cảnh;

Chương 3: TS. Nguyễn Thị Hồng, TS. Trương Văn Cảnh;

Chương 4: TS. Nguyễn Phú Thắng, TS. Trương Văn Cảnh, TS. Nguyễn Đặng Thảo Nguyên;

Chương 5: TS. Trương Văn Cảnh, ThS. Nguyễn Thị Kim Thoa, ThS. Đoàn Thị Thông;

TS. Trương Văn Cảnh là chủ biên của giáo trình.

Mặc dù tập thể tác giả đã nỗ lực hoàn thiện nội dung một cách tốt nhất, song chắc chắn sẽ không thể tránh khỏi những thiếu sót. Chúng tôi, với tinh thần cầu thị, xin chân thành cảm ơn và luôn trân trọng đón nhận những ý kiến đóng góp quý báu từ quý thầy cô giáo, các nhà khoa học, học viên và sinh viên để giáo trình ngày càng hoàn thiện hơn.

Trân trọng cảm ơn!

Tập thể tác giả